

До г-н Мирослав Калугеров
Директор на Дирекция „Национална служба за защита на природата“ (НСЗП)
и зам.-председател на Националния съвет по биологично разнообразие (НСБР)
Министерство на околната среда и водите; 1000, гр. София, бул. „Княгиня Мария
Луиза“ 22, edno_gishe@moew.government.bg

КОПИЕ ДО:
До г-жа Радостина Галитионова, гл. експерт – секретар на НСБР
rgalitionova@moew.government.bg
До г-жа Надя Михайлова, гл. експерт – секретар на НСБР
nmihaylova@moew.government.bg

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Десислава Сопотлиева
от Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания (ИБЕИ) БАН,
член на Национален съвет по биологично разнообразие (НСБР), назначена със Заповед
№ РД-839/20.09.2022 г. на Министъра на Околната среда и водите

ОТНОСНО: т. 1 от Дневния ред на обявеното заседание на НСБР с писмо до членовете
на съвета (Изм. № 04-00-1378/19.05.2023г.), което ще се проведе на 27.06.2023 г. от 10
часа, в сградата на МОСВ, бул. "К. М. Луиза" № 22, а именно Разглеждане на
предложения за специфични и подробни цели на опазване на ниво защитена зона за 21
защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, достъпни на следния адрес:
https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%9D%D0%A1%D0%97%D0%9F/%D0%9D%D0%A1%D0%91%D0%A0/NSBR_13062023/21_SSCO_Burgas.zip

Уважаеми, г-н Калугеров,

Представям Ви становище по разработените и представени за разглеждане
документи за специфични и подробни цели за опазване (СПЦО) за 21 защитени зони (33)
от екологичната мрежа Натура 2000, изброени в обявения дневен ред на заседанието на
НСБР на 27.06.2023 г., по отношение на текстовете в тях за типовете природни
местообитания. Това становище отразява личното ми експертно мнение, но е
съгласувано с колеги от ИБЕИ-БАН, специалисти по отделни типове природни
местообитания. В това становище има и изразено отношение по отговорите и
коментарите на изпълнителя след проведеното обществено обсъждане
(https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%9D%D0%A1%D0%97%D0%9F/%D0%9D%D0%A1%D0%91%D0%A0/NSBR_13062023/Otgovori_na_belezhki_ot_stanovishta.pdf), както и по отношение на поставени въпроси към членовете на НСБР в
публикуваното становище на НСЗП
(https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR_13062023/NSBR_Stanovishte_NSZP_celi21ZZ_13062023.docx), релевантни към
типовете природни местообитания.

Становището е структурирано в 5 точки, които разглеждат основните проблеми
на представените материали.

Разработените документи са с идентична обща структура и начин на представяне на информацията, като по отношение на текстовете за типовете природни местообитания, установихме следните по-важни несъответствия и пропуски:

1) По отношение на общата структура и информацията в документите:

1.1. Не е спазена структурата на документите, в съответствие с одобрената от Министъра на ОСВ „Концепция за разработване на специфични и природозащитни цели на ниво защитена зона за зони от екологичната мрежа Натура 2000“ (наричана по-долу „Концепция/та“)
(https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%9D%D0%A1%D0%97%D0%9F/Kontseptsia_tseli_ZZ_N2000.pdf).

1.2. Някои от посочените във въвеждащата част на съответния документ раздели реално липсват като рубрики в документите. Пример за това е липсата на „Анализ на наличната информация“, като не е спазена препоръката на „Концепцията“ в раздел 4.1. за това „какво трябва да предхожда формулирането на целите“ и раздел 4.2., според който анализът на наличната информация трябва да е на „всички налични данни, включително и пропуски в познанието, въз основа на осъществени теренни проучвания, научни публикации и доклади на осъществени проекти и/или мнение на база на лични впечатления от работата в зоната по други проекти – какви акценти са поставени при теренната работа, какво е регистрирано, какво трябва да се направи напред“ (виж стр. 14-15 от „Концепцията“). Освен това, във въвеждащата част на представените документи, авторите използват израза „В случаите, когато са наблюдавани промени в площите на даден тип природно местообитание или промени в популациите на целевите видове, това е отразено в аналитичната част (подчертаване мое) на разработката и са направени съответни предложения за промени“ (цитат от стр. 3 на документа за целите на ЗЗ BG0000151 Айтоска планина“, но е релевантен и към други документи). Реално тази „аналитична част“ липсва, тя е сведена до информация в таблиците с целите.

Липсата на този раздел е от съществено значение за формулиране на СПЦО за всеки един от целевите обекти в конкретната ЗЗ и нарушава цялостната логика на представяне на информацията в тези документи. Тук в допълнение можем да посочим, че липсата на този раздел води и до липса на използване и анализ на някои съвременни данни за природни местообитания в ЗЗ – примери са посочени в раздел 2 на това Становище.

1.3. За раздел „Състояние на ниво защитена зона“, информацията основно се свежда до представяне на данните в Стандартния формуляр (СФ), а за съвременното състояние на съответното природно местообитание в зоната, т.е. установеното състояние, при теренните проучвания през 2022г., на практика липсва. Такава информация е сведена до „Получените резултати са посочени в таблицата към тази точка.“ (цитатът е от стр. 6 на Документ „Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0000151 Айтоска планина“, но е релевантен и към други документи). Посочената информация в таблицата, обаче, е съвсем кратка както се предполага за табличен вариант.

В този раздел има и случаи на липса на каквато и да е информация за съвременното състояние на дадено природно местообитание – напр. за местообитание 4090 Ендемични оро-средиземноморски съобщества от ниски бодливи храстчета в ЗЗ BG0000151 Айтоска планина (на стр. 13 в документа за тази ЗЗ е написано „През 2022 г. не са проведени теренни проучвания за актуализиране на наличната информация за състоянието на природното местообитание в защитената зона.“). Липса на теренни проучвания през 2022 г. има и за други типове природни местообитания. За някои природни местообитания липсват данни и от двата основни периода на теренно посещение, избрани за сравнение

в тези документи – 2011-2012 г. и 2022 (напр. за природни местообитания 1110 и 1140 в защитена зона BG0000574 Ахелой – Равда – Несебър и др.).

Този раздел също е от съществено значение за формулиране на СПЦО за всеки един от целевите обекти в конкретната ЗЗ. Според така представените документи е само формално спазена препоръката на „Концепцията“ за съдържание на този раздел, защото липсата на съвременна информация и нейния анализ, реално обезсмислят логическата позиция на този раздел в документите.

1.4. В така предложената структура на документите, при типовете природни местообитания, се получава смесване на два основни раздела – „Състояние на ниво защитена зона“ и раздела с дефиниране на „Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието/вида в зоната“. Първо с поставяне на таблиците със СПЦО, разписани по отделни параметри към този раздел (а не отделени като раздел), и второ с представяне на информацията за съвременно състояние и анализ само в тези таблици.

Когато информацията за даден параметър е представена само в таблиците, без предварително представяне на състоянието и анализ на наличните данни, не става ясно как е изведена тази кратка информация в таблицата по някои параметри. Например за местообитание 4090 в ЗЗ BG0000151 Айтоска планина, където през 2022 г. не са проведени теренни проучвания. В таблицата към параметър „Площ“ е отбелязано „Актуалната площ на местообитанието е 22,23 ha, което е с 4,65 ha по-малко от посочената в Стандартния формуляр на защитената зона. Причината за намаляването на площта е унищожаване на местообитанието вследствие на разораване.“ Никъде в Документа за тази ЗЗ не е посочено как е установена тази разлика в площта. Дори и да е била установена с дистанционни методи е необходимо това да е ясно описано. Този пример трябва да се има предвид и за подобни други случаи в разглежданите документи. В други случаи, точно на обратно (например за местообитание 4090 в ЗЗ BG0000149 Ришки проход) подробното представяне на установената реална площ през 2022 г. и аргументацията, че и при предишни изследвания е била установена тази по-малка площ, само в таблицата с природозащитните цели утежнява нейната структура.

1.5. Раздел „Идентификация“, използван в документите, не може да се приеме за идентичен с предложения в „Концепцията“ раздел „Кратка характеристика на целевия обект“. В представените документи този раздел е излишно подробен, а в някои случаи и неинформативен, и реално измества акцента от по-съществените раздели за формулиране на специфичните природозащитни цели – разделите за състояние в зоната и анализ на наличната информация.

Не е направена идентификационна характеристика на състава и структурата на местообитанието в конкретната ЗЗ. Това е особено важно за местообитания, които имат специфики и няколко подтипа. По същество този раздел е компилация от различни документи и публикации, като характеристиката на местообитанията е обща за страната, без отчитане на регионалните (вкл. височинни) специфики в съответната ЗЗ. Така представените разработки в този раздел трябва значително да се съкратят.

В този раздел, за някои местообитания липсват важни характеристики. Например на национално ниво за местообитание 6210, което е представено с два подтипа (ксерофилен и ксеро- мезофилен), не е посочено кой/кои подтип(ове) е разпространен в съответната ЗЗ. За някои местообитания информацията в този раздел е явно противоречива и невярна – напр. в подраздела ”Минимални изисквания за идентифициране“ за местообитание 1150* Крайбрежни лагуни са изредени като характерни някои видове кисели треви и дзукови, и видове на род Солянка, и няколко реда по-долу в подраздел „Диференциация спрямо други типове местообитания“ е посочено (цитирам) „Отличава се от местообитание 1310, тъй като не включва

едногодишни растения в състава на типичните видове. Отличава се от местообитание 1410 по отсъствието на дзуки, житни и острици.“ (цитата е от 33 BG0000270 Атанасовско езеро, но е релевантен и към други зони – напр. BG0000620 Поморие и др.). В ЮИ България местообитание 6510 се проявява основно като влажни ливади с доминиране на детелини (т.е. като 17ЕЗ Влажни крайречни ливади с детелини (*Trifolium* spp., според Червена книга, т. 3) и така представената обща част за това местообитание в съответните документи (напр. за 33 BG0001001 Ропотамо) е некоректна спрямо спецификите на местообитанието в защитените зони от региона.

1.6. Представените карти за разпространение на типовете природни местообитания са посочени „на базата на резултатите от докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.)“, но не е аргументирано, защо точно този слой е избран. Освен това, не е изяснено дали тези данни (ГИС слой, карти) са първичен/входящ източник или са краен вариант за разпространението на съответното природно местообитание в конкретната ЗЗ, след проведените проучвания по проекта. Това е свързано и с недостатъчната яснота по отношение на промени в площите и с липсата на ясна информация по коментираните по-горе раздели „Състояние на ниво зона“ и „Анализ на наличната информация“.

По отношение на тези карти/слоеве и използването им в представените документи, и след отчитане на информацията в портала за отворени геопространствени данни за Натура (<https://natura2000.egov.bg/arcgis/apps/sites/?locale=en-gb#/natura2000-open-data>), считаме, че е необходимо да се направят разяснения от страна на изпълнителя, дали при разработването на докладите за целите на тези 21 ЗЗ, са извършвани някакви обработки на слоя, като напр. коригиране на площи на местообитанията в зависимост от стопанското им ползване – разораване, концесиониране, урбанизиране, и др., което в повечето случаи е в конфликт с изискванията на ДХ, респективно определяне на природозащитните цели за подобряване.

1.7. Има случаи на несъответствие между информацията в отделните рубрики за един тип природно местообитание. Например за местообитание 4090 в 33 BG0000149 Ришки проход е аргументирано, че реалната площ на местообитанието е била грешно посочвана в Стандартния формуляр (СФ) и при предишни проучвания, с което е аргументирана и посочената нова целева стойност по параметър площ. Това не е свързано с предложение за промяна на СФ.

2) По отношение на конкретни параметри, целеви стойности и формулирани специфични цели за опазване:

2.1. относно формулираните междинните цели – В предложените документи, при типовете природни местообитания, масово се поставят междинни цели, изискващи допълнителни проучвания по отделни параметри. В много от случаите това е необосновано.

Например за местообитание 4090 в 33 BG0000149 Ришки проход в документа е аргументирано, че реалната площ на местообитанието е била грешно посочвана в Стандартния формуляр (СФ) и при предишни проучвания (въпреки, че през 2011-2012 г, както и през 2022 г. не е била достъпна определена площ за верификация съгласно дедуктивния модел), с което е аргументирана и посочената целева стойност по параметър „Площ“. Следователно междинната цел за допълнителни проучвания не е необходима, а трябва да се предложи промяна на СФ.

В други случаи, единствен аргумент за въвеждане на междинна цел е липсата на данни, но същевременно местообитанието не е било обект на теренни изследвания през 2022 г. (Примери за такива междинни цели са за местообитания: 4090 в 33 Айтоска планина по отношение на параметри „Проективно покритие на доминиращите типични

видове“ и „Присъствие на нетипични за региона храстови и дървесни видове и орлова папрат“; 1150 в ЗЗ Поморие по параметри „Соленост на водата“ и „Кислородно насищане“; 3150 в ЗЗ BG0001001 Ропотамо по всички параметри, без параметър „Площ“; 8220 в BG000196 река Мочурица по всички параметри, без параметър „Площ“; и др.). Според мен, липсата на данни е пропуск на изпълнението на проекта и не може да бъде аргумент за въвеждане на междинни цели. Поради специфики на някои природни местообитания (напр. 1110 Постоянно покрити от морска вода пясъчни и тинести плитчини, 1160 Обширни плитки залив и др.) може да се приеме формулиране на междинни цели за някои параметри (напр. „Соленост на водата“, „Кислородно насищане“, „Киселинност на водата“ и др.), но въпреки спецификите, трябва да съществуват съвременни данни, в някоя от организациите ангажирани с мониторинг на крайбрежните български води на Черно море – т.е. екипа да е отчетел нуждата от такива данни и да е направил съответните усилия за добиването и анализа им.

При горските местообитания се установява, че за параметър „Площ“ има масово въвеждане на междинна цел за допълнителни проучвания и картиране. Най-често тя е обоснована с (цитирам) „Поради голямата разлика в данните за площта на природното местообитание от Стандартния формуляр (...ha) и от Докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. (...ha), не може да се посочи точна стойност.“, както и с „Прилагайки принципа на предпазливост приемаме, че минималната площ е...ha“, която обикновено е най-малката площ, или тази площ която е верифицирана през 2022 г., или и ако е била верифицираната/посетена площ през 2011-2012 г. Първо, както беше посочено по-горе има нужда от допълнителни разяснения за ползването на този слой от Докладването по чл.17 на ДХ (2019 г.). Второ, в документите липсва информация колко и каква част от полигоните са посетени и какви са резултатите – дали всички или какъв процент от посетените полигони показват наличието или отхвърлянето на това местообитание, каква е причината за това отхвърляне, напр. дали към датата на обявяване на зоната е било грешно определено това местообитание и т.н. Необходимо е мотивацията за допълнително картиране да бъде подкрепена от резултатите на теренната верификация.

Възприетия подход за формулиране на междинни цели, при другите вече разработени документи на СПЦО по отношение на природните местообитания, е за случаи, в които системно (вкл. и в голям брой зони) при теренната верификация е установено, че има значителна грешка в разпространението им спрямо наличните данни, поддържани от МОСВ. За природните местообитания това са най-вече крайречните типове, като 6430 Хидрофилни съобщества от високи тревы в равнините и в планинския до алпийския пояс, 91E0 * Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) и др.

2.2. Въвеждане на нови параметри - При горските местообитания е въведен параметър "Типична площ". Не става ясно какво е "Типична площ" и защо параметърът е необходим. Не е ясно как и при какъв анализ на горската база е определена площта на този параметър за конкретното горско местообитание в конкретна ЗЗ.

За местообитание 6510 (напр. в ЗЗ BG0001001 Ропотамо и в BG0000196 Река Мочурица), е включен параметър „Колко пъти се коси растителността?“, който не е използван досега за други ЗЗ. И в предишните разработки на СПЦО режимът на ползване е отчитан, индиректно чрез различни показатели за състоянието на растителната покривка. Така формулиран параметърът и целевата стойност, а вероятно и специфичната цел (към момента е заложена междинна цел за допълнителни проучвания) категорично се отнасят до мерки, а не до СПЦО.

За местообитание 8310 Неблагоустроени пещери е предложен параметър „Площ или дължина“, който не е използван при другите ЗЗ, а също така за това местообитание

и в СФ е възприето неговото разпространение да се измерва в брой пещери. Необходима е синхронизация с другите зони, за да може общо целите за всички зони да постигнат желани краен резултат за постигане на по-добро природозащитно състояние на ниво биогеографски район, мрежа Натура 2000 и т.н.

2.3. Нова интерпретация на параметри при горските местообитания. Например, посочена е точна възраст като цел, като това е нереалистично. За параметъра "Количество мъртва дървесина" е посочена следната целева стойност "Повече от 60% от площта на местообитанието има най-малко 8% от запасите от мъртва дървесина, с най-малко 10 дървета на хектар". Това е неясно и различно от досега приетата целева стойност. Променени са целевите стойности по отношение на "Състава на първия дървесен етаж", например по отношение на местообитание 91F0 в защитена зона BG0000133 Камчийска и Еменска планина е посочено "Целева стойност: >1 за всеки от следните видове: *Fraxinus angustifolia*, *Quercus robur*, *Q. pedunculiflora*, *Ulmus laevis*, *Ulmus minor*", което е некоректно за състава на природното местообитание – Какво би станало ако *Ulmus laevis*, например е под 1 в състава или липсва, но пък *Fraxinus angustifolia* или *Quercus robur* са с над 3? Според посочената целева стойност, състоянието би трябвало да бъде неблагоприятно и да се предложат цели за подобряване. Това е в разрез с цялата теория от множество разработки досега.

2.4. Липса на параметри. Например за местообитание 6430 не са включени ключови параметри относими към състоянието му по „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи“, респективно важни за формулиране на СПЦО, като тези, които са свързани с промени в хидрологичния режим. Както се отбелязва и в предложените документи, промените в хидрологичния режим са изведени като заплахи/влияния с висока степен на значимост при Докладването по чл.17 (2019 г.). Такива параметри, макар и с различни формулировки, фигурират за това местообитание в другите зони, за които са разработени и приети СПЦО.

2.5. Несъответствие между заложената целева стойност и характеристики на природното местообитание. Например за параметър „Общо проективно покритие (ОПП) на тревната растителност“, при местообитание 6240 *Субпанонски степни тревни съобщества в защитена зона BG0000149 Ришки проход – целева стойност е 50% ОПП, а в раздел „Допълнителна информация“ е посочено, че „Характерно за местообитанието е, че проективното покритие на тревната растителност не трябва да бъде под 60%“. Навсякъде в текстовете трябва да се изчистят такива противоречия, или да бъдат заложи различни прагови стойности според спецификите на местообитанието в дадената ЗЗ.

По отношение на местообитание 6430 за параметър „Общо проективно покритие на тревната растителност“ е предложена целева стойност 100% (напр. в ЗЗ BG0000149 Ришки проход, ЗЗ BG0000151 Айтоска планина, ЗЗ BG0000196 река Мочурица, но е релевантно и за други зони). Съответно формулираната цел е в някои случаи за „Подобряване на състоянието“. Абсолютно е нереалистично да се очаква 100% проективно покритие на растителността във всички полигони с проявление на местообитанието, както за този тип местообитание, така и за други с високо общо проективно покритие. Тук е коректно да се заложи реална минимална стойност на този параметър.

При редица негорски местообитания за параметър „Наличие на типични видове растения“ е заложила целева стойност „Най-малко 5 вида“. Има случаи, в които с тази стойност не е отчетена разликата между флористично бедни и флористично богати съобщества. Например за местообитание 7220* Извори с твърда вода и туфести формации (*Cratoneurion*) в защитена зона BG0000149 Ришки проход този заложен праг води до цел за „Подобряване на състоянието“, защото през 2022 г. са установени от 1 до

4 вида в различните пробни площи от общо за зоната установени 5 типични вида и видно от тези, които са посочени е имало наличие на поне един от типичните видове мъхове, които дефинират местообитанието. Очевидно в тази 33 природното местообитание се проявява с 1-3 типични вида. Следователно заложената цел е нереалистична за постигане. Още повече, в раздела „Идентификация“ е посочен друг праг – „Типичните видове трябва да бъдат минимум 3 на брой със задължителното участие на мъховете.....(и т. н)“. Още един пример – местообитание 1410 Средиземноморски солени ливади, което по принцип е с беден видов състав и с ясно изразено доминиране на един вид. За 33 Атанасовско езеро например наличните данни (включително литературни, виж Sopotlieva D., Apostolova, I. & Uzunov, S. 2020. Additional data on the distribution of Mediterranean salt meadows in Natura 2000 SAC BG0000270 Atanasovsko Lake. – Comptes rendus de l'Académie bulgare des Science; 73 (6): 823-828., <http://www.proceedings.bas.bg/>) и данните от представения документ, показват, че има случаи на проявление на местообитанието дори и само с наличие на един или два вида, при положение, че има ясно доминантна роля на характеризирания вид *Juncus maritimus*. Трети пример: за местообитание 6430 в 33 Ропотамо, където е заложен праг от минимум 5 типични вида, при установени в зоната, в пробна площ, от 1 до 4 вида, и без да се отчита, че в низинните райони на страната това местообитание може да се проявява и само с един вид с плътни обраствания (напр. на Чобанката *Petasites* sp.). Следователно по този параметър е необходимо при залагане на праговата стойност да се отчитат спецификите на местообитанието и спецификите на проявлението му в зоната.

Не се отчитат спецификите на някои местообитания в региона. Например за местообитание 6510 в 33 Ропотамо, не е отчетено, че характеристиката му съответства на трифолоидния (детелиновия) тип низинни ливади, установени в Югоизточна България (виж Червена книга, т.3). Съответно отчитането по параметър „Наличие на типични видове растения“, видно от приложения видов списък, не е коректно.

2.6. По отношение параметър „Площ“ на тревните местообитания, като причина за установено намаляване на площта е посочено най-често „унищожаване на местообитанието вследствие на разораване“. В документите преди таблицата е отбелязано, че не всички полигони са посетени (в повечето случаи, освен когато е имало много малко на брой полигони), както и не е ясно в колко и кои от посетените полигони е установено това нарушение, и използвани ли са други методи (напр. дистанционни) за установяване на тази площ. Например за местообитание 6220* в 33 Айтоска планина е установено (цитирам) „Актуалната площ на местообитанието е 2726,73 ha, което е с 2231,66 ha по-малко от посочената в Стандартния формуляр на защитената зона.“ По СФ площта на местообитанието в тази зона е 4958,39 ha, което показва „унищожаване“ на почти половината от площта му (45%). Друг пример – в 33 BG0000270 Атанасовско езеро, за местообитание 6210 са посочени „Актуалната площ на местообитанието е 316,019 ha, което е с 444,281 ha по-малко от посочената в Стандартния формуляр на защитената зона. Причината за намаляването на площта е унищожаване на местообитанието вследствие на разораване.“. Референтната площ с която е направено сравнението е 760,30 ha , т.е. загуба на местообитанието е около 42%. Тези проценти са изключително сериозни и изискват коментар в документите – как е установена тази промяна в площта, в какъв период е станало това разораване, както и коментари дали тези територии са включени в слоя за Постоянно затревени площи (ПЗТ), какъв е режимът им по начин на трайно ползване и т.н. Не на последно място по важност, тук възниква въпросът дали поставената цел за „Подобряване на състоянието“ на местообитанието чрез възстановяване на площта до достигане на целевата стойност (площ по СФ) е реалистична и изпълнима или е чисто формална. Посочените примери са само илюстративни, защото и за други типове природни местообитания в други 33 се установяват значими проценти (над 10%) на унищожаване на местообитания, чрез разораване. И има необходимост от коментари по този въпрос вкл. и в контекста на

реалистичност на целите за подобряване на състоянието, т.е. вероятността за възстановяване на местообитанието.

В представените документи за тези 21 ЗЗ, при тревните типове местообитания основна аргументация за установена промяна в площта (намаляване спрямо референтната площ) е „разораване“. Това според мен показва много засилени процеси на използване на земите и/или някаква промяна в начина на земеползване в този район на България. Категорично това явление се нуждае от коментар в документите, още повече, че в много случаи за тревните местообитания, според докладването по чл. 17 на ДХ (2019 г.) като заплаха/влияние с висока степен е изведено именно „Преобразуване в земеделска земя“. Интерес и заслужаващо коментар в документите (в липсващите по същество раздели „Състояние на ниво защитена зона“ и „Анализ на наличната информация“) е установеното в тези 21 зони, за разлика от други изследвани ЗЗ при разработване на СПЦО в последните години, е феноменът, че на практика почти липсват други причини за промяна в заеманата площ на тревните местообитания – като грешно определяне в предишни изследвания, вкл. и отнасяне към друг тип природно местообитание, или никога тази площ не е била тип природно местообитание от ДХ, или промени поради сукцесионни процеси и т.н.

2.7. По отношение на параметър „Обрастване с храсти и дървета“ за тревни местообитания, в които е характерно и присъствие на дървесно-храстова растителност (напр. 6210, 6220 и др.). В предложените документи, като правило за прагова целева стойност са заложени 10%. В „Концепцията“ ясно е посочено, че праговата стойност по параметъра зависи от типа природно местообитание и съответно в разработените и приети вече СПЦО за други зони, за тези цитирани местообитания, обикновено се приема до 20% обрастване с дървесно-храстова растителност. Този процент е съобразен с екологичните характеристики и проявление на тези местообитания в България – винаги има някакъв процент на дървета и храсти, като наличието на дървесно-храстова растителност до 20% или отделни петна с по-плътна дървесно-храстова растителност, но до 20% от общата площ на всеки един полигон е благоприятно за общото биоразнообразие на местообитанието – предимно за видове безгръбначни животни, херпето- и орнитофауната; но повече от 25-30% вече показват развитие на храстово или дървесно съобщество, т.е. или друг тип местообитание (според вида на дърветата и храстите) или влошаване на състоянието. Този процент е в съответствие и със заложените параметри в последната Национална рамка за приоритетни действия (НРПД) по

Натура	2000	за	2021-2027	г.
--------	------	----	-----------	----

 (<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/Documents>). В представените документи със СПЦО за 21 зони не е посочена аргументация за избора на този праг от 10% по този параметър. “Стандартното“ залагане (във всички или почти всички ЗЗ от разглежданите тук) на такъв сравнително нисък процент (10 %) на обрастване с дървесна и храстова растителност за местообитания като 6210, 6220 и др. води до формулиране на природозащитни цели за „Подобряване на състоянието на местообитанието чрез намаляване на проективното покритие на храстови и дървесни видове до достигане на целева стойност от не повече от 10% от площта на местообитанието.“ – напр. за местообитание 6220 в ЗЗ Айтоска планина, където са установени случаи на дървесно-храстова растителност в някои от полигоните в границите 5-20%. (при Картирането през 2011-2012 г.) и 5-15% (при теренните посещения през 2022 г.), но примерът е релевантен и за други ЗЗ. Това категорично не съответства на екологичните характеристики на местообитанието/местообитанията, на неговото/тяхното проявление в ЗЗ. Такава цел ще доведе, като прилагана мярка, до едно безсмислено премахване на храсти (а в посочения пример за 6220 в ЗЗ Айтоска планина на характерна за района храстова растителност). Такава цел трябва да съответства и на

общата презумпция в Директива 92/43/ЕИО, че чрез опазване на типове природни местообитания се постига опазване на всички свързани с това природно местообитание видове, т.е. да бъде синхронизирана и с изискванията на свързаните със съответното местообитание видове.

2.8. по отношение параметрите на някои крайбрежни и халофитни местообитания.
За местообитание 1150* Крайбрежни лагуни в защитена зона BG0000270 Атанасовско езеро, ЗЗ BG0000620 Поморие, не мога да се съглася, че *Phragmites australis* (Тръстика) е приет като поне един типичен вид за проявление на местообитанието. Тръстиката се среща в това местообитание, но не е „нито достатъчно, нито необходимо условие“ за проявление на това местообитание. Категорично не мога да се съглася и със заложения праг по параметър „Проективно покритие на доминиращите типични видове“, а именно „Най-малко 20%“. Например, посочено е, че „При теренните проучвания през 2022 г. е установено 100% проективно покритие на доминиращия вид *Phragmites australis*.“ (цитата е от ЗЗ BG0000270 Атанасовско езеро, но е релевантен в известна степен и към други зони – напр. BG0000620 Поморие, където има по-нисък процент установен (20%) на този вид). Това реално означава, че посетените участъци от това местообитание, през 2022 г. в Атанасовско езеро са били едни от най-силно обраслите с тръстика. Това не е типичното проявление на местообитанието, както по характеристики, така и в зоната. Още повече с така заложените целеви стойности (само с минимална, без максимална стойност за висшите растения) и ако се съди от изброените видове в раздел „Идентификация“ излиза, че за добро състояние на местообитанието в тази ЗЗ ще очакваме пълно обрастване с тръстика например. Това категорично не съответства на характеристиките на местообитанието, дори напротив едно значимо (а още повече около 60-100 %) наличие на някои от изброените в раздела „Идентификация“ видове показват или развитие на други местообитания, с които 1150 е в динамично равновесие (като 1310, 1410 и др.), или влошаване на състоянието.

За местообитание 1410 по параметър „Площ“ в ЗЗ Атанасовско езеро не са отчетени всички съвременни данни за разпространението му напр. съгласно цитираната по-горе публикация (Sopotlieva D., Apostolova, I. & Uzunov, S. 2020), и в докладите на проекта „Солта на живота“, се посочват: 1) по-голяма площ на разпространение на това местообитание в зоната, а именно 11,06 ha, което с 10,5 ha увеличение на предишната площ за ЗЗ; 2) това показва увеличение както на биогеографско така и на национално ниво; 3) тази площ значително увеличава дела на ЗЗ Атанасовско езеро и значението ѝ за опазване на това местообитание в България; 4) в публикацията са коментирани както характеристиките на съобществата, така и някои заплахи/влияния, които имат отношение по формулиране на СПЦО. Следователно е необходимо цялостно преосмисляне на така заложените цели за местообитанието в ЗЗ Атанасовско езеро, а също и за други ЗЗ, в които то е разпространено, като се вземат предвид наличните данни от всички съвременни източници.

За местообитание 1210 Едногодишна растителност върху морски крайбрежни наноси – не е ясно какъв е смисъла за въвеждане на параметър „Проективно покритие на доминиращите типични видове“ при положение, че в документите (напр. за ЗЗ BG0000574 Ахелой-Равда-Несебър) е посочено, за целевата стойност, че няма минимална граница, а няма посочена и максимална стойност – реално не е ясно как е изведена целта за ЗЗ по този параметър.

За дюнните местообитания – не е направено сравнение на данните за параметър „площ“ с някои от най-съвременните данни (например данните от картирането по специализираната карта по Закон за Устройство на Черноморското крайбрежие (ЗУЧК). Не е посочен референтен източник, според който са избрани някои прагови стойности – напр. за параметри „Общо проективно покритие на растителността“ и „Проективно

покрите на доминиращите типични видове“ – така заложените прагови стойности в отделните зони и респективно зависимите от тях цели остават неясни. Специално за 2110 Зараждащи се подвижни дюни (напр. в документа за ЗЗ Ропотамо, но е релевантен и към други ЗЗ) погрешно се посочва *Xanthium italicum* към типичните, а не към инвазивни чужди видове. За местообитание 2130 * Неподвижни крайбрежни дюни с тревна растителност (сиви дюни) е целесъобразно да бъде включен и параметър „Структура и функции: Наличие на мозайки с мъхове и лишей“, защото наличието на мъхова и лишейна покривка е съществено за състоянието на местообитанието и е индикатор за някои заплахи/влияния.

Специално за ЗЗ „Ропотамо“, видно от приложените карти на дюнните местообитания, не е коментирани начинът по-който те са картирани в периода 2011-2012 г. в тази зона (комплексни полигони с повече от един тип местообитание) и как това обстоятелство се отнася към площта им.

За местообитание 2190 Влажни понижения между дюните в ЗЗ Ропотамо не е приложен списък от характерните за зоната типични видове и така не е ясно кои видове могат да изпълнят условието на заложената цел „Подобряване на състоянието чрез увеличаване на броя на типичните видове до достигане на целева стойност от най-малко 3 типични вида в местообитанието“ освен установените два вида (и през 2011-2012 г. и през 2022 г.).

Относно местообитание 1340 *Континентални солени ливади – некоректно е посочено в раздел Допълнителна информация (напр. в ЗЗ BG0000196 Река Мочурица) че „Характерно за местообитанието е, че фитоценозите имат много ниско проективно покритие, чиято долна граница може да достигне до 5%“. Екологичните характеристики на местообитанието, а и събраните данни (както през 2011-2012 г. така и през 2022 г.) специално за тази ЗЗ показват високото общо проективно покритие на растителността на това местообитание.

3) По отношение на отговорите на изразени Становища в процеса на проведеното обществено обсъждане:

3.1. по отношение на становище на “За да остане природа (For the Nature)”, Изх. № 26-00-158/24.04.2023 г.:

- относно забележка: че формулираните цели не отчитат специфичното състояние на местообитанията и видовете към 2022 г, както и специфичните заплахи и въздействия върху тях или специфични функции и процеси в конкретните зони

– отговор: Неотразена забележка с Мотиви: „Препоръката за отразяване на специфичното състояние, на специфичните дейности и влияния и получаването на посочената в становището информация изисква продължителни и систематични проучвания и значителен експертен състав, които поради редица причини не могат да бъдат осигурени. Едни от най-важните причини са: забавянето на приемането на специфичните и подробни цели и необходимостта от ускоряване на този процес в национален мащаб; големият брой на защитените зони по двете директиви и тяхната значителна площ; значителният финансов и експертен ресурс, който е необходим за продължително и детайлно проучване; липсата на достъп до информацията, получена при реализирането на предходни проекти.“

Коментар: Не приемам този отговор. Отразяването на „специфичното състояние“ е ключово за формулиране на СПЦО за всяка една ЗЗ. Аргументите от изпълнителя по тази задача, които са свързани с недостатък на ресурси (експертни и времеви), както и аргументи за „причини“ от национален мащаб не са относими към въпроса.

- Относно забележка, че са използвани в ограничен обем, наличните научни, мониторингови и др. данни за определени местообитания, вкл. и данни от реализирани конзервационни действия.

– Отговор: не намирам; отчасти в предишния отговор и следващи

Коментар: липсата на отговор по този коментар не е приемлив. Използването на всички налични данни е съществено за формулиране на СПЦО и е заложено в „Концепцията“. Както беше отбелязано и по-горе в становището ми има нови научни данни или проекти (като „Солта на живота“ и „Лагуната на живота“), събраните данни в които имат отношение за целите на местообитания като 1150, 1410 и др. в ЗЗ Атанасовско езеро.

- Относно забележка за местообитание 1150 Крайбрежни лагуни в ЗЗ Атанасовско езеро.

- отговор: Неотразена. Мотиви: Поради големият обем от работа не е възможно да се изискат, прегледат и отразят в докладите всички налични данни (в това число доклади от проекти или публикации).

Коментар: представеният отговор не е приемлив. Големият обем от работа би трябвало да бъде ясен на екипа на изпълнителя преди започване на проекта и не може да бъде аргумент за неизпълнение на някои задачи (липсата на „анализ“) а бих добавила и подчертаните по-горе липса на посещение в някои от целевите обекти, които водят до формулиране на множество междинни цели – т.е. по същество отлагане формулирането на СПЦО за следващи периоди.

- Относно забележка за включване на типични видове, които не се срещат в съответната зона и регион (например са посочени конкретни видове за няколко местообитания в ЗЗ Ропотамо).

- Отговор: Неотразена. Мотиви: В точка 1. Идентификация на докладите за природните местообитания е представена информация, която е изготвена на базата на данните в Методиката за мониторинг на съответното местообитание. Този източник на информация е избран поради липсата на конкретна и достъпна информация за всяко местообитание във всяка защитена зона. Това е причината в тази точка да присъстват и видове, които не се срещат на територията на дадена защитена зона или в региона.

Коментар: този отговор не е приемлив; в становището по-горе съм изяснила смисъла на този раздел. Особено не приемлива е частта, че източникът е избран „...поради липсата на конкретна и достъпна информация за всяко местообитание във всяка защитена зона.“ – при изпълнението на тази задача е било необходимо да се събере такава специфична информация или да се анализират данните, налични в националните източници на информация, спрямо спецификите на конкретните ЗЗ, вкл. и използвайки подхода „най-добра експертна оценка“. Това не е видно да е приложено в представените документи за тези 21 ЗЗ.

3.2. по отношение на Становище на МОСВ, Изх. № 26-00-158/...2023 г.

- По т.2. за горски местообитания по отношение на използване на горската инвентаризация за определяне на площите им, извършената теренна проверка и представените резултати от нея („...дали това което предлагат експертите като промяна на площ е верифицирано на терен, кои полигони са посетени и какви са резултатите“), пренебрегване на информацията от проекта за Картиране (2011-2013 г.), вкл. и на верифицирани тогава на терен полигони, използване на данни за някои параметри (Обща площ, Типична площ и др.) в таблицата със специфични цели, само на основа анализ на данните от горската инвентаризация и слой „Агеа“ от докладването по чл. 17 на ДХ (2019 г.) – с подробни примери за ЗЗ Ришки проход

-Отговор: Отражена. Не се предлага промяна в площта на местообитанията в Стандартния формуляр. При наличие на значителна разлика в площта по Стандартен формуляр и по данни от Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) се предлага целева площ на базата на верифицирана информация (от картиране, мониторинг и теренна работа). При малка разлика в площта от двата източника за целева стойност се предлага площта по Стандартен формуляр. И отговор по последния момент в забележката: Неотразена. Мотиви: В рамките на срок от няколко месеца малък брой експерти по местообитания и целият обем от работа (общо 200 местообитания в 16 зони) не е възможно да се събере информация от теренна работа по параметри „Обща площ“ и „Типична площ“. По тази причина те не бяха обект на проучване по време на теренната работа.

Коментар: При първия отговор е посочено, че забележката е отразена, но възприетия подход не е ясно аргументиран. Необходимо е да се изясни каква стойност е възприета

за „значителна разлика“ между площта по СФ и слоя с докладването по чл. 17. на ДХ 2019 г. Не е отговорено на поставените въпроси: защо се коригира само целевата стойност по площ, а не се предлага промяна и на СФ; с каква давност са данните от използвания слой; колко и кои полигони са посетени; кои са случаите на технически грешки в предишното картиране; дали промяната се дължи на антропогенно въздействие, естествен сукцесионен процес, използване на грешен модел при досегашното събиране на данни и т.н. Всички тези въпроси са релевантни и бяха отбелязани и в моето становище по-горе с примери и за негорските местообитания. В този смисъл, моето мнение е, че забележката е била абсолютно резонна, но не виждам тя коректно да е отразена при някои типове природни местообитания в тези 21 33. По отношение на втория отговор, потвърждавам вече изразеното мнение, че недостатъчността на времеви и експертен ресурс и многото по обем работа не могат да са аргумент за неизпълнение на задачите.

- По т.3. относно промяна на площ в резултат на антропогенна намеса и липсата на информация и анализ кога е станала тази промяна и съответно за аргументиране на заложените цели – с посочени примери за местообитания 6210 и 6220 в 33 Ришки проход.
-Отговор: Неотразена. Мотиви: Промените в площта в резултат от антропогенна намеса, регистрирани при част от природните местообитания са след определяне на границите на защитената зона. Поради посочените в края на точка 2 причини, събирането на препоръчаната детайлна информация е напълно невъзможно. Площта, която е намалена в резултат от антропогенна намеса, е редно да бъде възстановена и това е посочено в специфичните цели.

Коментар: Забележката е абсолютно коректна и има отношение и с повдигнати въпроси от мен по-горе. В отговора е посочено, че промените в площите са регистрирани след определяне на 33, но това аз никъде не го открих в разработените документи. Необходимо е ясно да бъде посочено, че тези промени, които са увреждане на местообитанието са след приемането на 33 в разработените СПЦО за тези 21 33, а не да присъства само в отговорите на поставените забележки/коментари.

- По т.4. относно залагане на много междинни цели и (цитирам) „заложените дейности, ... да се извършат допълнителни теренни проучвания за попълване на липсващата информация или изясняване разпространение на местообитания и/или видове, установяване на численост, брой и други. Не става ясно защо, при всички налични научни данни се налага тепърва да се провеждат нови теренни проучвания за толкова местообитания и видове.“

-Отговор: Отражена. На много места междинните цели са премахнати.

Коментар: Съгласна съм с изразеното мнение по тази точка, че такива междинни цели трябва да има за случаи, в които има съществен недостиг на информация. Въпреки, че в отговора е отбелязано, че забележката е отразена, по отношение на типовете природни местообитания все още има много случаи на междинни цели за събиране на информация, включително и защото при изпълнението на проекта това не е направено.

- По т. 10 относно междинни цели дори и при наличие на данни от предишни проучвания (напр. от Картирането през 2011-2012 г.) – с пример местообитание 1150 в 33 Ропотамо.

- Отговор: Отражена. Текстът е коригиран, използвани са данните от проекта за картиране на местообитанията и в резултат за посочените параметри почти навсякъде отпадат междинните цели.

Коментар: Забележката е коректна и се отнася и за други местообитания извън посочения пример, както съм отбелязала и в становището си по-горе. Въпреки, че в отговора е посочено, че е отразена, за примера на местообитание 1150 са премахнати междинните цели само за цитираните в становището на МОСВ параметри (рН и типични видове), но за други за които има предишни данни (Кислородно насищане) не са отчетени. Необходимо е подробно преглеждане и коригиране и за други типове природни местообитания и параметри.

- По т. 15 относно двата подтипа на местообитание 6210 (Ливадни степи и Ксеротермни ливади и пасища), както и относно наличието на приоритетния за опазване вариант (* важни места за орхидеи).

- Отговор: Не е отразена. Мотиви: Липсва налична информация за разпространението на подтиповете на местообитанията в границите на защитените зони.

Коментар: Липсата на охарактеризиране на проявлението на местообитание 6210 в дадена ЗЗ спрямо неговите подтипове (ксеро-мезофилен и ксерофилен, т.е. Ливадни степи и Ксеротермни ливади и пасища) беше отбелязана и в становището ми по-горе. Отговорът на изпълнителя, че липсва налична информация за разпространението им не мога да приема. Експертите на изпълнителя са били в зоните, видели са спецификите и видовия състав на съобществата и трябва да отразят тази информация. Документите в които се среща местообитание 6210 трябва да бъдат редактирани в тази посока. По отношение на втория момент – само в ЗЗ Ришки проход е посочено, че в зоната не се среща приоритетния за опазване тип (* важни места за орхидеи), обикновено е посочена междинна цел за събиране на тази информация. Редакцията на документите за тези ЗЗ, в които се среща местообитание 6210 трябва да включва информация поне дали е потенциално за приоритетния за опазване тип на 6210 и причините за липса на актуална информация.

- По т.16 и по специално относно структурата на документите, която не е съобразена с такива за ЗЗ с вече разработени СПЦО и „Концепцията“

- Отговор: Неотразена. Мотиви: Определеният срок за корекция на докладите не е достатъчен за уеднаквяване на структурата.

Коментар: Този проблем беше подробно разгледан в становището ми по-горе. Не мога да приема посочения отговор. Нямаше да се налага уеднаквяване на структурата, ако докладите следваха „Концепцията“.

- По т. 19 за ЗЗ Ришки проход по отношение на 1) за площта на местообитание 4090 и 2) за приоритетната за опазване форма (* важни места за орхидеи) на местообитание 6210; 3) за местообитание 9180; 4) за противоречие в площта на местообитание 91Е0

- Отговор: 1) Отразена. Докладът е коригиран като е приложен подходът при горските местообитания с различна площ по Стандартен формуляр и по Докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. Верифицираната по време на теренна работа площ е приета за минимална целева стойност за площта до изпълнение на междинна цел за установяване на точната площ на местообитанието.; 2) Отразена за местообитание 6210 в ЗЗ „Ришки проход“, за която имаме наблюдения и сме установили, че приоритетната форма не се среща. Не е отразена за останалите зони, в които е разпространено местообитание 6210. За тях остава междинна цел, поради липсата на информация за разпространението на приоритетната форма на местообитанието.; 3) Отразена. Приложен е единен подход при горските местообитания с различна площ по Стандартен формуляр и по Докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. Верифицираната площ (по време на картирането, проекта за мониторинг и теренната работа по настоящия проект) е приета за минимална целева стойност за площта до изпълнение на междинна цел за установяване на точната площ на местообитанието; 4) . Отразена. Противоречието е отстранено.

Коментар: по 1) По отношение на площта на местообитание 4090 в тази зона вече изразих становището си в т.2.1. по-горе – според мен, екипът аргументира, че местообитанието е разпространено ограничено в тази зона, на много малка площ (0,01 ha). Трябва да се добави в текста дали непровереното находище до язовирната стена е подходящо за местообитанието и по експертно мнение, когато два пъти са били много близо до него. Разбира се, текстът може да бъде още по-ясен и аргументиран и да бъде изваден извън таблицата с целите. Коментарите за това местообитание в ЗЗ Ришки проход е пример за това какво трябва да се посочва за всяко местообитание в разделите „Състояние в ЗЗ“ и „Анализ на наличната информация“ – представяне на предишна и събрана информация по задачата, и анализ и сравнение на общото и различното, причините за промени и т.н. В документите за 21 ЗЗ е направена редакция само за това местообитание, но аз приемам, че примерът в становището на МОСВ е само

илюстративен и трябва да се има предвид и за другите местообитания в другите ЗЗ; 2) По отношение на приоритетния за опазване тип на местообитание 6210 – от отговора, а и от фактичката информация в документите, е видно, че след тази забележка (отново илюстративна и приложима за всички ЗЗ с местообитание 6210, според мен) е направена корекция само за цитираната зона. За мен остава неясно защо в отговора е отбелязано, че само за тази зона има наблюдения, като са посещавани и други зони с това местообитание, но за тях се предлага допълнително събиране на информация. 3) По отношение на отговора по тази забележка (за мест. 9180 *Смесени гори от типа *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове) изразявам следните несъгласия относно защо не може да се приложи този „единен подход“ за горските местообитания: а) защото не е изяснено в документите, защо е избрано сравнение именно с докладването по чл. 17 от 2019 г. а не с друг или други източници, както и не се отчитат някои специфики на отделните типове местообитания, така и проявяването им в защитените зони; б) този отговор не отговаря на поставените въпроси в забележката – как така един и същи водещ експерт аргументира различни площи за местообитанието в зоната при двата пъти на посещение; в) за това местообитание, както и за някои други типове горски местообитания (напр. крайречни гори) данни от „горската база“ не могат да бъдат директно използвани – напр. ясно е посочено и в другите разработени документи за СПЦО, че поради техните специфики „Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофото изображения и след теренни проучвания“ (цитатът е за местообитание 9180 от документа за СПЦО в ЗЗ BG0000322 Драгоман); 4) по отношение на площта на 91E0 *Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) тук в отговора е посочено, че установеното преди това противоречие е отстранено, но подхода е за приемане на площта съгласно докладването по чл. 17 на ДХ през 2019 г. Отново поставям въпроса за всички неясноти по този слой – защо той е избран. Също искам да отбележа, че това местообитание е от тези местообитания, за които моделите не са надеждни, вкл. и защото те не се проявяват на цялата територия на един подотдел и в „горската база“ информацията за тях не може директно да се изведе. Освен това увеличената площ тук на това местообитание (макар и с около 3-4 ha) не е ясно за сметка на кои площи и за кои местообитания в зоната се отнася.

- По т.20 относно ЗЗ Ропотамо и забележките: 1) „За някои местообитания е разписано, че не е извършвана теренна проверка, но в таблицата е разписано, че „актуалната площ на местообитанието е...“. Как се определя актуалната площ, след като не са проведени теренни проучвания?“ и 2) относно природни местообитания 2110, 2120 и 2130, че не са съобразени със Специализираните карти на дюнните изготвени в периода 2012-2015, и че съгласно наличната информация на страницата на МОСВ в раздел НСБР (заседание от юли 2021 г.) е налична внесената в министерството документация за разширение на тази ЗЗ.

Отговор: 1) Отражена. Текстът в докладите е актуализиран. 2) Отражена. Актуализирани са оценките на посочените видове и местообитания.

Коментар: И двете забележки са били обект в становището ми по-горе. По отношение на отговора по 1) Да, текстът е актуализиран в тази ЗЗ и изразът „актуалната площ на местообитанието е...“ е избегнат. Основно е избран подходът, посочен и вече преди, за сравнение на два основни източника – данни по СФ и карта по Докладването по чл 17. по ДХ. Но, както многократно беше отбелязано е необходима още информация, предоставена в разделите „Състояние на ниво ЗЗ“ и „Анализ“ за да може да се приеме и

като достатъчен аргумент това кратко представяне в таблицата на сравнение на данните. Необходимо е такъв анализ и синхронизация да се направи и при всички други ЗЗ. По отношение на 2) в отговора е посочено, че забележката е отразена, но от текста и картите, аз не виждам как това е направено за цитираните в забележката дюнни местообитания. Има нужда от изясняване.

4) По отношение на становището на НСЗП за това заседание и поставените към НСБР въпроси
(https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR_27062023/NSBR_Stanovishte_NSZP_celi21ZZ_13062023.docx)

4.1. По отношение на въвеждащата част на този документ – не съм съгласна, че представените разработени документи за СПЦО за 21 ЗЗ в Бургаския регион са в съответствие с „Концепцията“ за разработване на специфични и подробни цели за опазване на ниво ЗЗ, както и с възприетия вече подход за други ЗЗ. Множеството примери в становището ми по-горе, по отношение на типовете природни местообитания, посочват именно липсата на синхрон както с „Концепцията“ така и с предишно разработени документи за СПЦО за други ЗЗ. Не съм съгласна и, че по отношение на типовете природни местообитания, в така представените документи за СПЦО за 21 ЗЗ „в документите по същество се съдържа необходимата информация“ – отново въз основа на множеството примери в становището ми посочени по-горе.

4.2. По отношение на предложението НСБР да разгледа внимателно следните казуси и да се произнесе по тях:

- По т. 4 от Становището на НСЗП относно това, че за горските местообитания се реферира към данни от анализ на горската инвентаризация и на слой „Агеа“ от докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), които са изцяло моделни данни; че заложените минимални площи по параметрите в таблицата с целите основно са верифицираните на терен полигони в рамките на проект Картиране, както и поставени въпроси към НСБР- може ли да се приемат тези данни като единствени, на база на които се разписват минимални площи?; НСБР може ли да одобри такъв подход, в който за основни да останат верифицираните на терен данни от Картирането, а за останалите площи до площта оставащи по СФД да предвидят междинни цели за допълнителни теренни проучвания. Следва ли моделни данни от горската инвентаризация, съвпадащи с моделни данни от Картирането също да се считат за сигурни и да бъдат част от заложената минимална площ в целите? От друга страна следва ли когато верифицирани на терен данни от Картирането НЕ се потвърждават от данни от горската инвентаризация да се залагат междинни цели за нови проучвания?

Коментар: многократно изразеното ми мнение по-горе с различни примери, показва, че не приемам да се реферира към горската инвентаризация и към слой „Агеа“ от докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (2019 г.) без прилагане на критичен анализ, съобразен със спецификите на конкретните местообитания и проявлението им в съответната ЗЗ и аргументация. Например посочените примери по-горе за местообитания, които не са адекватно отразени в „горската база“ (9180, 91E0) показват именно, че този тип данни трябва да се използват след експертна преценка в конкретната ситуация. По поставените въпроси: а) Според мен, подход, „в който за основни да останат верифицираните на терен данни от Картирането (забел. моя: какво се има предвид тук от колегите по становището, кое картиране), а за останалите площи до площта оставащи по СФД да се предвидят междинни цели за допълнителни теренни проучвания“ не е приемлив. Категорично, за разработването на тези документи, както и за други подобни задачи, не може (а и не е необходимо за този тип задачи) да се

верифицират т.е. посетят всички полигони на едно природно местообитание, особено когато то има широко разпространение в съответната ЗЗ и много на брой полигони. Подходът към този момент е бил, че след теренната верификация, за намаляване на площта на едно природно местообитание в СФ се възприема само тази площ, която категорично е установена, като грешно отнасяне към това местообитание преди обявяването на ЗЗ, със съответната аргументация. Всички промени на площта на едно местообитание в дадена ЗЗ, от обявяване на ЗЗ, трябва да се коментират и анализират за коректно извеждане на СПЦО. Моето мнение е, че не би трябвало за непосетените полигони да се залагат междинни цели за допълнителни проучвания, без това да е обосновано на основа на събраната информация и нейния анализ за съответната ЗЗ; б) Според мен не е приемливо за „сигурни“ и приети за „минимална площ“ да бъдат дори и такива моделни данни от горската инвентаризация, които съвпадат с моделни данни от други източници, когато те не са аргументирани и анализирани; в) по отношение на въпроса „следва ли когато верифицирани на терен данни от Картирането (*забел. моя: какво се има предвид тук от колегите по становището, кое картиране*) НЕ се потвърждават от данни от горската инвентаризация да се залагат междинни цели за нови проучвания?“ – тук отговора е свързан и с коментарите по-горе – зависи от типа местообитание, и доколко е информативна „горската инвентаризация“.

- По отношение, на посоченото в становището „Принципно сходство намираме и при негорски местообитания, за които се получават драстични разлики в площите по СФД и заложените в целите. Пример е местообитание 4090 Ендемични оросредиземноморски съобщества от ниски бодливи храстчета в ЗЗ BG0000149 Ришки проход, чиято площ не е верифицирана на терен поради възпрепятстване на експертите от охраната на стената на язовир „Камчия“.

Коментар: Съгласна съм, че принципно сходство има и за негорските местообитания в редица ЗЗ от тези 21 ЗЗ, но конкретния пример за местообитания 4090 в ЗЗ Ришки проход не бих приела сред тях.

- По т. 5 от Становището на НСЗП – относно включен нов параметър за горските местообитания „Типична площ“

Коментар: вече беше посочено по-горе в това становище, че не е изяснено включването на този параметър. В този смисъл, аз не го приемам за обоснован и нужен.

5) Други

5.1. Не одобрявам подхода да има посочена литература само в края на съответния Документ, без да има ясни следи в текста какво и къде е цитирано. Някои от посочените литературни източници (напр. Стоянов, К., Ц. Райчева, И. Чешмеджиев. 2021. Определител на местни и чужди висши растения в България. Академично издателство на Аграрния университет – Пловдив) нямат отношение към документите за СПЦО.

5.2. Дребни технически грешки:

- Червена Книга е цитирана с дата 2011 г. вместо 2015 г.
- Информационната система към Натура 2000 е цитирана със стар линк-адрес
- Няма посочена връзка към „Концепцията“ за разработване на целите одобрена от Министъра на ОСВ
- Няма посочени връзки или друга библиографска справка към някои източници в посочените литературни източници
- При горските местообитания е необходима редакция за изчистване на технически грешки и понятия във всички текстове.

Заклучение:

1. В така представените документи има несъответствие на структурно ниво с приетата от МОСВ „Концепция за разработване на специфични и природозащитни цели на ниво защитена зона за зони от екологичната мрежа Натура 2000“, както и с приети вече специфични и подробни цели за опазване за други ЗЗ.

2. Липсват съществени раздели и информацията по тях, като „Състояние на ниво ЗЗ“ и „Анализ на наличната информация“.

3. Необходимо е да се направи критичен преглед на текста за изчистване на отделни противоречия и несъответствия, особено по отношение на прагови стойности за някои параметри.

Предложените специфични и подробни цели на опазване на ниво защитена зона за 21 защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000, трябва да бъдат върнати за основно преработване и подложени на ново обществено обсъждане, и след това да бъдат отново внесени в НСБР за разглеждане.

25.06.2023г.
София

С уважение

/доц. д-р Десислава Сопотлиева/